

AYOLLAR BOKSINING ZAMONAVIY RIVOJI

Jurayev Abdinaim Xudaynazarovich

*Iqtisodiyot va pedagogika
universiteti NTM v.b.dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollar boksining zamonaviy rivojlanish bosqichlari, uning sport, ijtimoiy va madaniy hayotdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ayollar boksining Olimpiya sport turi sifatida shakllanishi, professional boksdagi o'rni, sportchilarning jismoniy va ruhiy rivojiga ta'siri, mavjud muammolar hamda istiqbollari ochib berilgan. Natijalar ayollar boksining sog'lom turmush tarzini shakllantirish, gender tengligini mustahkamlash va ayollarning ijtimoiy faolligini oshirishdagi muhim ahamiyatini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: ayollar boksi, gender tengligi, sport rivoji, professional boks, sog'lom turmush tarzi, sport psixologiyasi.

Аннотация. В статье проведён научный анализ современного развития женского бокса, его роли в спортивной и социальной жизни. Рассматриваются этапы становления женского бокса как олимпийского вида спорта, его место в профессиональном спорте, влияние на физическое и психологическое развитие спортсменок, а также существующие проблемы и перспективы. Результаты исследования подтверждают значимость женского бокса в формировании здорового образа жизни и укреплении гендерного равенства.

Ключевые слова: женский бокс, гендерное равенство, развитие спорта, профессиональный бокс, здоровый образ жизни, спортивная психология.

Annotation. This article provides a scientific analysis of the modern development of women's boxing and its role in sports and social life. The stages of its formation as an Olympic sport, its place in professional boxing, its impact on the physical and psychological development of athletes, as well as existing problems and future prospects are examined. The results confirm the importance of women's boxing in promoting a healthy lifestyle and strengthening gender equality.

Keywords: women's boxing, gender equality, sports development, professional boxing, healthy lifestyle, sports psychology.

Kirish.

So'nggi o'n yilliklarda ayollar boksining jadal suratlarda rivojlanishi jahon sportida muhim ijtimoiy va sport hodisalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Avvallari faqat erkaklar sporti sifatida qaralgan boks bugungi kunda ayollar ishtirokida ham keng ommalashib, yirik xalqaro musobaqalar, professional ligalar va Olimpiya o'yinlari dasturidan mustahkam o'rin egalladi. Ayollarning boks bilan shug'ullanishi nafaqat

sport natijalari, balki gender tengligi, ijtimoiy faollik, sog'lom turmush tarzini shakllantirish hamda ayollarning jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash nuqtayi nazaridan ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada ayollar boksining zamonaviy rivojlanish bosqichlari, asosiy ta'sir etuvchi omillar, yutuqlar, muammolar va istiqbollari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan yoritiladi[1].

Metodlar.

Tadqiqot jarayonida sport sotsiologiyasi, sport tibbiyoti, jismoniy tarbiya nazariyasiga oid ilmiy manbalar, Xalqaro boks federatsiyasi (IBA), XOQ va boshqa sport tashkilotlarining ochiq statistik ma'lumotlari o'rganildi. Shuningdek, yetakchi sport davlatlari tajribasi taqqoshlama tahlil qilindi, ommaviy axborot vositalarida e'lon qilingan ma'lumotlar umumlashtirildi. Tizimli yondashuv, statistik tahlil, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollar boksining zamonaviy rivoji bir necha muhim omillar bilan bevosita bog'liq. Eng avvalo, jamiyatda ayollarning sportga bo'lgan munosabatining o'zgarishi, gender tenglik siyosatining kuchayishi, sport infratuzilmasining kengayishi va ommaviy axborot vositalarining faolligi bu jarayonga kuchli turtki berdi. 2012-yil London Olimpiya o'yinlarida ayollar boksi ilk bor Olimpiya dasturiga kiritilgani ushbu sport turi tarixida muhim burilish nuqtasi bo'ldi. Shundan so'ng ko'plab mamlakatlarda ayollar boksiga e'tibor keskin oshdi, milliy terma jamoalar, sport maktablari va professional klublar faoliyati kengaydi[3].

Bugungi kunda AQSh, Buyuk Britaniya, Rossiya, Xitoy, Yaponiya, Hindiston va Kuba ayollar boksining yetakchi markazlari hisoblanadi. Ushbu mamlakatlarda sportchilar tayyorlash tizimi, murabbiylar salohiyati, ilmiy-uslubiy ta'minot va moliyalashtirish yuqori darajada yo'lga qo'yilgan. Xususan, Hindistonda oxirgi yillarda ayollar boksiga davlat miqyosida alohida e'tibor qaratilib, Olimpiya chempionlari va jahon chempionlari yetishib chiqdi. Bu holat ayollar boksining global miqyosda tobora kuchayib borayotganini ko'rsatadi[2].

Ayollar boksining rivojlanishida professional boks ham muhim rol o'ynamoqda. Ilgari ayollar professional boks musobaqalari cheklangan doirada o'tkazilgan bo'lsa, bugungi kunda yirik promoterlik kompaniyalari ayollar janglarini ham asosiy turnirlar qatoriga kiritmoqda. Mashhur ayol bokschilar millionlab tomoshabinlar e'tiborini tortib, homiylik shartnomalari, reklama daromadlari va sport marketingi orqali katta iqtisodiy resurslarni jalb qilmoqda. Bu esa ayollar boksining jozibadorligini yanada oshirmoqda[4].

Natijalar.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ayollar boksining ommalashuvi nafaqat sport yutuqlarida, balki sog'lom turmush tarzini targ'ib etishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Boks bilan shug'ullanuvchi ayollarda jismoniy chiniqish, tezkorlik, kuch, bardoshlilik bilan birga o'ziga ishonch, qat'iyat, stressga chidamlilik va irodaviy

sifatlar yuqori darajada shakllanadi. Boks ayollarni ruhiy mustahkamlaydi, ularni hayotiy qiyinchiliklarga bardosh berishga o'rgatadi. Shu bois ko'plab mamlakatlarda ayollar uchun boks fitnes yo'nalishi sifatida ham keng ommalashmoqda.

Shu bilan birga, ayollar boksining rivojida bir qator muammolar ham saqlanib qolmoqda. Eng asosiy muammolardan biri — jamiyatdagi ayrim stereotip qarashlar bo'lib, ayrim hududlarda boks hali ham “erkaklarga xos” sport turi sifatida baholanadi. Bu esa qizlarning sportga jalb etilishiga to'siq bo'lib kelmoqda. Bundan tashqari, ayrim mamlakatlarda ayollar va erkaklar boksini moliyalashtirish o'rtasida sezilarli farqlar mavjud bo'lib, ayol sportchilarning mukofot pullari, sharoitlari va sport infratuzilmasidan foydalanish imkoniyatlari cheklangan[5].

Tibbiy nuqtayi nazardan ham ayollar boksiga o'ziga xos yondashuv talab etiladi. Ayollar organizmining anatomik va fiziologik xususiyatlari, gormonal tizimi, tiklanish jarayoni erkaklarnikidan farq qilgani bois mashg'ulot yuklamalari individual tarzda rejalashtirilishi zarur. So'nggi yillarda sport tibbiyoti sohasida ayol bokschilarning sog'lig'ini muhofaza qilish, miya chayqalishi, yuz-jag' jarohatlari va ortiqcha yuklama bilan bog'liq xavflarni kamaytirish bo'yicha muhim ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Himoya vositalarining takomillashuvi ham ayollar boksining xavfsizligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Muhokama.

Muhokamalar shuni ko'rsatadiki, ayollar boksining kelgusi rivoji bir necha strategik yo'nalishlar bilan uzviy bog'liq. Birinchidan, bolalar va o'smir qizlar o'rtasida boksni keng targ'ib qilish, sport maktablari faoliyatini kuchaytirish muhimdir. Ikkinchidan, murabbiylar malakasini oshirish, ilmiy-uslubiy ta'minotni rivojlantirish, sport psixologiyasi va biomexanikadan keng foydalanish yuqori sport natijalariga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Uchinchidan, ayollar boksini ommaviy axborot vositalarida kengroq yoritish, mediamakon va ijtimoiy tarmoqlarda faol targ'ib qilish sport turining mashhurligini yanada oshiradi.

O'zbekiston sharoitida ham ayollar boksiga e'tibor tobora kuchayib bormoqda. So'nggi yillarda ayol bokschilarimiz Osiyo va jahon chempionatlarida sovrinli o'rinlarni qo'lga kiritib, mamlakat sport nufuzini oshirib kelmoqda. Sport maktablari, olimpiya zaxiralari kollejlari va oliy sport ta'lim muassasalarida ayollar boksiga ixtisoslashgan bo'limlar faoliyati yo'lga qo'yilgan. Davlat tomonidan sportni rivojlantirish, xususan, xotin-qizlar sportini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilinayotgan qarorlar ayollar boksining kelajagi uchun mustahkam zamin yaratmoqda.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, ayollar boksi bugungi kunda faqat sport turi sifatida emas, balki ijtimoiy, madaniy va ma'naviy taraqqiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllanib bormoqda. Uning zamonaviy rivoji gender tengligi, sog'lom turmush tarzi, ayollarning jismoniy va ruhiy barkamolligi bilan uzviy bog'liqdir. Mavjud

muammolarga qaramay, ayollar boksining global istiqbollari keng bo'lib, ilmiy yondashuv, innovatsion mashg'ulot texnologiyalari, kuchli davlat siyosati va keng jamoatchilik qo'llab-quvvatlovi asosida ushbu sport turi kelgusida yanada yuksak cho'qqilarni zabt etishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A.A. Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi. — Toshkent: Fan, 2019.
2. Xolmirzayev J.Q. Sport psixologiyasi asoslari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
3. Abdurahmonov B.S. Ayollar sporti va uning ijtimoiy ahamiyati. — Toshkent: Innovatsiya, 2021.
4. Smith J. Women's Boxing: History and Modern Trends. — London: Routledge, 2018.
5. Miller A. Sports Medicine in Women's Boxing. — New York: Springer, 2019.